

φρονιστικός, -ή, -ό» χρησιμοποιείται (ως επίθετο) με την ειδικότερη έννοια της αναφοράς σε κρατούμενους (υποδίκους ή καταδίκους), σχετίζεται δηλαδή μόνο με την έκτιση ποινών κατά της ελευθερίας. Υπό το πρίσμα αυτό γίνεται επίσης λόγος για το *σωφρονιστικό δίκαιο*, δηλαδή για το σύνολο των κανόνων δικαίου (νόμων, διαταγμάτων κ.λπ.) που ρυθμίζουν την νομική κατάσταση των προσώπων στα οποία αφορά η έκτιση ποινών κατά της ελευθερίας. Διακρίνονται έτσι τρεις επιμέρους ενότητες: α) το *ουσιαστικό σωφρονιστικό δίκαιο*, που βασιζέται κυρίως στον Κώδικα Βασικών Κανόνων για την Μεταχείριση των Κρατούμενων (ν. 1851/1989)· πρόκειται για ένα νομοθέτημα που αντικατέστησε τον Σωφρονιστικό Κώδικα εκτέλεσης ποινών και ασφαλιστικών μέτρων (αναγκ. ν. 125/1967) και του οποίου μια ριζικά βελτιωμένη μορφή αποτελεί το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα 1991· άλλες σημαντικές διατάξεις σχετικές με το ουσιαστικό σωφρονιστικό δίκαιο περιέχονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ν.δ. 53/1974), στους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες 1987, στους Στοιχειώδεις Κανόνες Μεταχείρισης Κρατούμενων του ΟΗΕ (1955) κ.λπ. Κύρια κατεύθυνση του δικαίου αυτού στις σύγχρονες κοινωνίες είναι η θέσπιση μέτρων με τα οποία διαφυλάσσονται η υγεία και ο αυτοσεβασμός των κρατούμενων (σε συνάρτηση και με ορισμένα βασικά ατομικά τους δικαιώματα), αναπτύσσεται το αίσθημα ευθύνης τους, ενεργοποιούνται οι όποιες θετικές πλευρές ενυπάρχουν στην προσωπικότητά τους (ικανότητες, κλίσεις κ.λπ.) και ελαχιστοποιούνται κατά το δυνατόν οι δυσμενείς επιπτώσεις του εγκλεισμού σε κατάστημα κράτησης, με παράλληλη ενίσχυση των δεσμών του κρατούμενου με την οικογένειά του και με τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο· β) το *δικονομικό σωφρονιστικό δίκαιο*, που αφορά στον τρόπο εκτέλεσης μιας δικαστικής απόφασης —(πβλ. άρθρ. 546-572 Κ.Ποιν.Δ. και γ) το *διοικητικό σωφρονιστικό δίκαιο*, που περιέχει διατάξεις για τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους—(πβλ. ιδίως Π.Δ. 278/1988 περί Οργανισμού του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

ΝΕΣΤΩΡ Ε. ΚΟΥΡΑΚΗΣ [II]

ΒΙΒΛΙΟΓΡ.: Ν. Ε. Κουράκη, *Ποινική Καταστολή*, 1985², σ. 1 επ. / Κ. Δ. Σπινέλλη & Ν. Ε. Κουράκη, *Σωφρονιστική Νομοθεσία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 1990, όπου και παράθεση της ελληνικής σωφρονιστικής βιβλιογραφίας για την περίοδο 1945-1990.

Σωφρονιστικό Δίκαιο, το (Νομ.)· το σύνολο των νομικών διατάξεων που αφορούν στον σωφρονισμό (στην τιμωρία και στην κοινωνική επανένταξη) των καταδικασμένων σε κράτηση, φυλάκιση ή κάθειρξη, ανάλογα με το έγκλημα για το οποίο καταδικάστηκαν και τους υποκειμενικούς και αντικειμενικούς όρους τέλεσής του (ηλικία, φύλο, κατάσταση υγείας, μεταμέλεια κ.λπ.). [II]

► ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ (Νομ.).

Σωφρονιστικός Κώδικας (Νομ.)· το σύνολο των νομικών διατάξεων που αφορούν στον τόπο και τον τρόπο έκτισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών. [II]

► ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ (Νομ.) / ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ (Νομ.).

σωφρονιστικό σύστημα, το (Νομ.)·

το σύνολο κανόνων και ρυθμίσεων που αποβλέπουν στην χάραξη ενός ορθολογικού και αποτελεσματικού οχεδισμού για την έκτιση μακροχρόνιων ποινών κατά της ελευθερίας. Η εμφάνιση και ανάπτυξη σωφρονιστικών συστημάτων συμπίπτει με την καθιέρωση της ποινής κατά της ελευθερίας ως κύριας δημόσιας ποινής, κυρίως με την ώθηξη αντίστοιχων ιδεών του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης περί τα τέλη του 18ου αιώνα και τις αρχές του 19ου. Κεντρικός άξονας τών επιστημονικών αναζητήσεων για την διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού σωφρονιστικού συστήματος υπήρξε εκείνη την εποχή (αλλά και αργότερα) η ιδέα ότι κατά τον χρόνο έκτισης της ποινής ο κρατούμενος δεν πρέπει να παραμένει αδρανής, αλλά να του παρέχονται ερεθίσματα και κίνητρα για την ηθική και πνευματική του βελτίωση.

Αρχικά, η πραγμάτωση της ιδέας αυτής επιδιώχθηκε με το λεγόμενο *απομονωτικό* ή *πενσυλβανικό σύστημα* (Pennsylvania ή solitary ή separate system), κατά το οποίο ο κατάδικος θα έπρεπε να βρίσκεται στο κελί του νυχθημερόν σε πλήρη απομόνωση, έχοντας την δυνατότητα να εργάζεται εκεί, να κάνει περίπατο μόνο του σε μια ατομική αυλή και να διαβάζει βιβλία ωφέλιμα για την ηθική του (χαρακτηριστικό παράδειγμα, φυλακής που οργανώθηκε με το σύστημα αυτό ήταν το Ανατολικό Κρατικό Σωφρονιστήριο της Πενσυλβάνια).

Σύντομα όμως διαπιστώθηκε ότι η απομόνωση προκαλούσε δυσμενή επακόλουθα στην ψυχική υγεία των κρατούμενων, γι' αυτό και δοκιμάστηκε ένα δεύτερο σύστημα, το *μικτό* ή *ωβούρνειο* ή *σύστημα της σιωπής* (Auburn ή silent ή congregate system). Σύμφωνα με αυτό ο κατάδικος θα έπρεπε να βρίσκεται σε απομόνωση μόνο κατά την νύχτα, ενώ την ημέρα μπορούσε και όφειλε να εργάζεται μαζί με τους άλλους κρατούμενους, χωρίς όμως να επιτρέπονται οι μεταξή τους συνομιλίες (χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του συστήματος είναι η φυλακή της Ωβούρνης, ενός προαστίου της Νέας Υόρκης).

Ενδιαφέρουσα εξέλιξη αυτών των προσπαθειών αποτέλεσε το *προοδευτικό* ή *ιρλανδικό σύστημα* (progressive merit system ή irish convict system). Με αυτό αφ' ενός επιδιώχθηκε ο συνδυασμός και η διεύρυνση των δύο προηγούμενων συστημάτων υπό την μορφή διαδοχικών σταδίων στην έκτιση της ποινής (που αντιστοιχούν σε βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής του, από το καθεστώς απομόνωσης στο καθεστώς ημιελευθερίας έως στην «υπό όρον» απόλυση του) και αφ' ετέρου παρασχέθηκε το σημαντικό κίνητρο για μείωση της αρχικά επιβληθείσας ποινής για όσους καταδίκους παρουσίαζαν καλή διαγωγή, επίδοση στο σχολείο και απόδοση στην εργασία.

Το προοδευτικό σύστημα δέσποσε στα σωφρονιστικά δίκαια της Αμερικής και της Ευρώπης έως περίπου τις αρχές της δεκαετίας 1970. Επίσης και στην Ελλάδα η χρησιμοποίησή του είχε προβλεφθεί λεπτομερώς τόσο στα Σχέδια Ποινικού Κώδικα 1924 και 1933 (άρθρα 30 επ.) όσο και στον ισχύοντα Σωφρονιστικό Κώδικα 1967 (αναγκ. ν.

125/1967, άρθρ. 108 επ.). Ωστόσο στην πράξη οι ρυθμίσεις αυτές περί προοδευτικού συστήματος δεν εφαρμόστηκαν με ικανοποιητικό τρόπο, αλλά και θεωρούνται πλέον σύμφωνες με τα σύγχρονα πορίσματα της σωφρονιστικής επιστήμης, κατά τα οποία οι τακτικές άδειες εξόδου και η ημιελεύθερη διαβίωση θα πρέπει να παρέχονται όχι απαραίτητα μετά την έκτιση ενός μεγάλου μέρους της ποινής, όπως πρόσβου το προοδευτικό σύστημα, αλλά και σε πρωιμότερο στάδιο, ανάλογα με την διαγωγή του κρατούμενου. Τα δεδομένα αυτά φαίνεται να λαμβάνουν υπ' όψιν τους, αφ' ενός, ο ισχύων Κώδικας Βασικών Κανόνων για την Μεταχείριση των Κρατούμενων (ν. 1851/1989, άρθρ. 52 επ.) που αντικατέστησε τον Σωφρονιστικό Κώδικα 1967, και, αφ' ετέρου, το Σχέδιο Σωφρονιστικού Κώδικα 1991 (άρθρ. 51 επ.), όπου π.χ. επιτρέπεται η χορήγηση σύντομων αδειών ήδη μετά την έκτιση του 1/5 της ποινής και εφόσον η κράτηση έχει διαρκέσει τουλάχιστον τρεις μήνες ή και λιγότερο, κατά περίπτωση (βλ. αναλυτικά Ν. Ε. Κουράκη, *Ποινική Καταστολή*, 1985², σ. 140 επ. και του ίδιου, συμβολή στην *Συστηματική Ερμηνεία Ποινικού Κώδικα*, εκδ. Αφών Σάκουλα, 1993, υπ' άρθρ. 52, αριθμ. 4, σ. 96 επ.).

ΝΕΣΤΩΡ Ε. ΚΟΥΡΑΚΗΣ [III]

Σωφρονιτίδα, η (Sophonitis) (Βοτ.)· γένος Αγγειόσπερμων Μονοκότυλων φυτών που ανήκει στην τάξη Ορχιδώδη, στην οικογένεια Ορχιδέες (Orchidaceae). Περιλαμβάνει 6 περίπου είδη μικρών ποωδών φυτών ιθαγενών της τροπικής Νότιας Αμερικής. Οι ορχιδέες αυτές είναι επίφυτα με φυλλοειδείς ψευδοβολβούς και ένα ή δύο μόνο φύλλα, δερματώδη ή σαρκώδη και άλιμο χρώματος άνθη, καθένα από τα οποία φέρει σε ιδιαίτερο ανθικό στέλεχος. Η κύρια χρήση των ειδών του γένους είναι στην ανθοκομία και συγκεκριμένα στα προγράμματα υβριδισμού μεταξύ ειδών που ανήκουν σε διαφορετικά γένη καθώς προσδίδουν στους απογόνους τους το λαμπρόχρωμο κόκκινο των ανθέων τους, γεγονός που αποδεικνύει ότι το κόκκινο χρώμα αποτελεί γενετικά κυρίαρχο χαρακτηριστικό. [III]

Σώφρων (αρχ.)· μμογράφος από τις Συρακούσες, που άκμασε γύρω στο 430 π.Χ. Έγραψε στην αρχαία δωρική διάλεκτο, χρησιμοποίησε όμως και τοπικά ιδιώματα. Στα έργα του, από τα οποία σώζονται λιγοστά αποσπάσματα, περιέγραφε την καθημερινή ζωή των κατώτερων κοινωνικών τάξεων: *Μίμοι γυναικείοι*, *Ακέρστρια*, *Πενθερά*, *Θυννοθήρας* κ.ά. Το έργο του επηρέασε τους Θεόκριτο και Ηρώνδα. [II]

Σωφτάδες ή *Σοφτάδες*· μικρό χωριό της Κύπρου στην επαρχία Λάρνακας, νοτιοδυτικά της πόλης Λάρνακα, στον δρόμο που διασχίζει την νότια παραλιακή πεδιάδα. Κατά την απογραφή του 1960 είχε 117 κατοίκους. [II]

Σώχος, Αντώνιος· γλύπτης (Υστερία Τήνου 1888 - Αθήνα 1975). Ανιψιός του γλύπτη Λάζ. Σώχου*, καταγόταν από οικογένεια με παράδοση πολλών γενών στην γλυπτική. Αρχικά μαθήτευσε στο μαρμαρογλυφείο του πατέρα του στην Πάτρα και το 1908 εγγράφηκε στην Σχολή Καλών Τεχνών, στην τάξη του

Βρούτου. Το 1909 απέσπασε χρηματικό βραβείο του Αβερύφειου κληροδοτήματος και το 1917 εξασφάλισε υποτροφία του Αβερύφειου καλλιτεχνικού διαγωνισμού και του προκριματικού διαγωνισμού της Σχολής Καλών Τεχνών για τριετείς σπουδές στην Ευρώπη. Το 1919, ως κρατικός υπάλληλος σπούδασε στο Παρίσι στην Σχολή Καλών Τεχνών (École des Beaux Arts) και στην Σχολή Διακοσμητικών Τεχνών (École des Arts Décoratifs) κοντά στον Μπουρντέλ (Bourdelle) και τον Μπουσέ (Boucher). Από το 1922, και ενώ είχε επιστρέψει στην Ελλάδα, συμμετέσχε ενεργά στην καλλιτεχνική ζωή του τόπου, πραγματοποιώντας και ατομική έκθεση το 1924 (αίθουσα Σταμίρη). Το 1926 εξελέγη καθηγητής στην έδρα της Γλυπτικής στην Ανωτάτη Σχολή Αρχιτεκτόνων του ΕΜΠ, θέση που κατείχε ως το 1959. Μετά την αποχώρησή του από το ΕΜΠ του απονεμήθηκε ο τίτλος του ομότιμου καθηγητή. Παράλληλα δίδαξε και στην Σιβιτανειό Σχολή Τεχνών και Επαγγελματιών. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος των ομάδων Τέχνη (1930) και Στάθμη (1950) καθώς και μέλος της γαλλικής οργάνωσης Φύλο του Μιστράλ. Πήρε μέρος στις Πανελλήνιες Εκθέσεις (1913 κ.ε.), στο Διεθνές Σαλόνι (Salon National, 1922) στο Παρίσι, σε εκθέσεις των ομάδων Τέχνη και Στάθμη, καθώς και σε πολλές άλλες εκθέσεις του εσωτερικού και του εξωτερικού, μεταξύ των οποίων στην Μπιεννάλ της Βενετίας (1934, 1958), του Σάουν Πάουλου (1955) και στην Α' Μπιεννάλ Ελληνικής Γλυπτικής στην Φιλοθή (1966).

«Ρήγας Φεραίος». Έργο του γλύπτη Αντωνίου Σώχου. Ξύλο. (Αρχείο Ι. Μανωλάκη).

Ο Σώχος ενώ ξεκίνησε με ακαδημαϊκές καταβολές από το 1950 και ως το τέλος της ζωής του κατέκτησε ένα γλυπτικό ιδίωμα στο οποίο συνδυάζονται η σχηματοποίηση και ένας ναϊβισμός γέματος έκφραση (*Διενής*, *Αντίσταση-Ακρόρωρο*, *Κεφάλι Κόρης*, Εθνική Πανακοθήκη). Λαξέυοντας απευθείας το ξύλο ή τον πωρόλιθο επιτυγχάνει μια φόρμα άμεση και πειστική, συνοδοιπορώντας έτσι με τον δάσκαλό του Μπουρντέλ που θεωρούσε τον εαυτό του έναν *primif classique*. Τιμήθηκε με τον Ταξίαρχο του Βασιλικού Τάγματος του Φοίνικος, του Αγ. Σάββα Σερβίας και του Αλεξ. Νιέφσκι Βελιγραδίου, με